

Rudolf Steiner - Velikonoční imaginace

Dornach 7.října 1923

Milí přátelé!

Je třeba, abychom si jasně uvědomili, jak se Země v době hluboké zimy stává vlastně naproti kosmu uzavřenou bytostí. Země se stává během zimy takřka docela Zemí; soustřeďuje svou zemskou přirozenost. V době vrcholného léta - abychom k tomu připojili tento protiklad na vysvětlenou - je pak Země oddána kosmu, spoluprožívá život kosmu. A v mezidobí, za doby jarní a podzimní, nastává vždy vyrovnání mezi těmito dvěma extrémy.

To vše má však též svůj myslitelně nejhlubší význam pro všechny život Země. Samozřejmě se vztahuje to, co teď řeknu, vždy jen na onu část zemského povrchu, kde právě přechází zima v jaro. Vyjděme především, jak jsme to vždy činili, z úvahy o čistě hmotném a pozorujme to, co jsme museli označit jakožto nejdůležitější pro zimní období: *usazeniny*, tedy to, co je solnaté; pozorujme to především ve zjevu pro veškerou podstatu Země nejvýznamnějším, pozorujme to ve vápenných usazeninách.

Vždyť zde potřebujete jen vyjít ven, kde jste všude obklopeni útvary jurského vápence, a máte před sebou takřka vše to, co vám musím na počátku své úvahy nejprve popsat.

U takového zevního pozorování je tomu ovšem tak, že vápno je člověku právě vápnem, a skutečně také není v různých ročních obdobích pro pouhé vnější oko nějakého zvláštního rozdílu mezi vápnem tak řečeno zimním a jarním. Leč tato nerozdílnost platí právě jen pro ono stanovisko, které jsem charakterizoval jako stanovisko bleší. Proměny vápna se nám objeví teprve tehdy, pronikneme-li při svém pozorování jaksi dále do kosmu. Tu se nám již objeví určitý jemný rozdíl mezi zimním a jarním vápnem, jež je právě nejdůležitější usazeninou v naší půdě. Zimní vápno je tak řečeno v sobě samém uspokojenou bytostí - smíme zajisté po všech těch nejrozmanitějších úvahách, kterými jsme se zde zabývali, vědouce, že v podstatě všude se nalézá duše a duch, mluvit již o takových věcech jako o oživených, oduševnělých bytostech - zimní vápno je do jisté míry v sobě samém spokojenou bytostí.

Toto zimní vápno, pohroužíme-li se intuitivně do jeho bytosti tak, jak je to míněno pro intuici v mé knize "O poznávání vyšších světů" - je vlastně proniknuto nejrozmanitější duchovností. Vždyť jsou to elementární bytosti, které všude v pozemskosti žijí. Toto zimní vápno je tedy produchovněno. Je však do jisté míry tak spokojeno, jako je např. spokojena lidská hlava, rozluštila-li právě důležitý problém a je ráda, že má nyní myšlenky, znamenající toto rozluštění. Pozorujme tedy, poněvadž

v intuici vnímáme také citově, v celém obvodu zemského vápenného útvaru během zimní doby vnitřní uspokojení.

Není-liž pravda, kdybychom plavali pod vodou, měli bychom kolem sebe všude vodu; pohybujeme-li se duchovně směrem vápenných útvarů, shledáváme všude během zimy uspokojení, vyžívající se ve vnitřním prožívání, v prostupování tohoto zimního vápna útvary živě se proměňujícími, zjevujícími se v imaginacích, v živě se proměňujících útvarech duchovního rázu.

Jakmile se však blíží k jaru, zvláště když přichází březen, stává se vápno vzhledem ke svým duchovním vlastnostem - můžeme říci - otupělým. Nemá již těchto duchovních vlastností, protože jak víte z dřívějších líčení, elementární bytosti vystupují jakýmsi duchovně-kosmickým dýcháním ze Země ven do vesmíru. Stává se otupělým se zřetelem, ke svým myslivě-duchovním vlastnostem. Naproti tomu je však pozoruhodné, že se nyní stává žádostivým. Vyvíjí jakýsi druh vnitřního života. V tomto vápně se projevuje vždy víc a více jemný život. A tento život ve vápně se stává k jaru a potom i k létu vnitřně tím hybnějším, čím více rostliny vyrážejí ven ze země.

Tyto věci se ovšem nedějí způsobem snad hrubým, nýbrž jemným, intimním, ale dějí se. Vyrůstající rostliny odebírají totiž vápnu vždy něco vody a kysličníku uhličitého, zejména vápnu, které je rozptýleno v zemi, a vápno toho pak postrádá. To pro ně však znamená určité vnitřní oživení. Ono ožívá. Tím však, že vnitřně ožívá, nabývá obrovské přitažlivosti pro *ahrimanské bytosti*. Těchto ahrimanských bytostí se zmocňují vždy s blížícím se jarem určité naděje. Jinak vlastně vůči přírodě v nic zvláštního nedoufají, poněvadž mohou vlastně svou bytost vyžívat jen v nitru člověka. Tyto mohou jinak působit jen v animální (živočišné) přirozenosti člověka. Ale jakmile nastává jaro, tu nabývají dojmu, z toho jak na ně působí jarní vápno, že mohou rozvíjet svou dračí přirozenost též do všeobecné přírody, a že tím, když nacházejí jarní vápno oživené, dostává se jim také možnosti přitahovat z vesmíru astralitu, aby mohly toto živoucí vápno oduševnit, prolnout duší. Takže se tedy, když nastává březen, opravdovému, duchovně vidoucímu pozorovateli přírody naskýtá toto pozoruhodné divadlo: vidí všude, jak naděje ahrimanských bytostí vanou v imaginacích kolem Země, řekl bych, jako jakýsi duchovní vítr, jenž všechno provívá, vidí, jak se ahrimanské bytosti namáhají přivodit shůry jakýsi déšť astrality (duševnosti). Tento déšť astrality, který chtějí vyvolat, ten by, kdyby to dokázaly - usilují o to vždy ze všech svých sil - proměnil Zemi během léta v oduševněnou, - alespoň z části, pokud je vápnem - v oduševněnou živoucí bytost.

A o to právě usilují ahrimanské bytosti každým jarem, aby mohly *proměnit Zemi v oduševněnou živoucí bytost*. Tu by pak vždy Země, kdyby na ni některá bytost spočinula na podzim svou nohou, pocítovala bolest.

Nuže, tato snaha, tato iluze se objevuje u ahrimanských bytostí každého jara a je vždy každým jarem také zničena. Z lidského hlediska by bylo ovšem možno říci: nyní by se přece měly stát ahrimanské bytosti tak chytrými, aby zanechaly těchto marných nadějí. Avšak ve světě není tomu vždy tak, jak si to člověk právě představuje, nýbrž je prostě skutečností, že tyto ahrimanské bytosti každého jara vždy znovu a znovu

doufají, že budou moci astrálním deštěm shůry proměnit Zemi v oduševnělou živoucí bytost. Tyto jejich iluze jsou pak každým rokem vždy opětovně ničeny.

Leč člověk nezůstává, abych tak řekl, neohrožován uprostřed těchto iluzí. Neboť člověk požívá ony přírodní plodiny, které rostou v této atmosféře ahrimanských nadějí a iluzí, a je to v podstatě vlastně naivita, myslí-li si člověk, že pojídá svůj chléb, jenž pozůstává toliko ze semletého a upečeného žita. V tomto semletém a upečeném žitě jsou obsaženy též iluze a naděje ahrimanských bytostí. Tyto jsou venku ničeny. Tím více se zato nyní probouzí v ahrimanských bytostech touha, aby tam, kde již duše je, tedy v člověku samém, dosáhly svého cíle. Takže člověk je vlastně každého jara, i když se to děje zcela intimně, vskutku ohrožen, že padne ahrimanským bytostem za oběť. Člověk je opravdu na jaře vystaven v tomto směru mnohem více všelikému působení ahrimanských sil v kosmu, nežli je tomu v jiné době roční.

Něco jiného se děje, řídíme-li pohled vzhůru. Hledíme-li tam nahoru, kam vystupují elementární bytosti Země, kde se tyto spojují s útvary oblaků, kde na sebe berou vnitřní čilost, podrobenou planetárnímu životu, tu se ukazuje, a to právě především v době přicházejícího jara, v době, kdy se blíží března, když se tu dole vyžívají po svém bytosti ahrimanské, něco jiného. Tu přicházejí elementární bytosti nahoru; co je jinak uvnitř Země čistě duchového, nehmotného, co se však vyžívá v hmotnosti, to je přemísťováno teď vzhůru do oblasti, kde jsou páry, vzduch a teplo. A tu pak všechno, co se nyní děje nahoře v čilých elementárních bytostech, je zase prostupováno *bytostmi luciferskými*. A tak jako se dole oddávají ahrimanské bytosti svým nadějím a prožívají své iluze, tak také nahoře prožívají své naděje a své iluze bytosti luciferské.

Přihlédneme-li přesněji k přirozenosti ahrimanských bytostí, je tato vlastně éterickou. A proto se ahrimanským bytostem, jež jsou vlastně bytostmi svrženými dolů Michaelem, nedostává možnosti vyvinout se tak, aby mohly dosáhnout vlády nad Zemí jiným způsobem, než vápnem, jež se stalo životně žádostivým.

Tedy luciferské bytosti tu nahoře provanují a prostupují vše, co se odebralo nahoru a co se nyní vyžívá po svém v hořejších zemských živlech. Tyto luciferské bytosti jsou pak povahy čistě astrální. A tak tím vším, co se zde počíná z jara zvedat nahoru, nabývají naděje, že budou moci *prostoupit svou astrální přirozenost přirozeností éterickou a vytvořit tak okolo Země éterický obal, který by potom mohly samy obývat*.

Můžeme tedy říci: ahrimanské bytosti usilují, aby mohly Zemi astrálně oživit, bytosti luciferské pak o to, aby mohly shora pojmout do své podstaty éteričnost.

Když pak na jaře počnou pučet rostliny - rostliny asimilují a vstřebávají do sebe kysličník uhličitý, a tento je něčím, co přece jen, protože je tu rostlinná příkryvka, působí na jaře jaksi ve vyšší oblasti než v zimě - tento kysličník uhličitý se tedy vytahuje vzhůru do oblasti rostlin a je na jaře přitahován bytostmi luciferskými. A zatímco bytosti ahrimanské usilují o jakýsi astrální déšť, aby jím živoucí vápno také oduševnily, usilují bytosti luciferské o jakési pozvednutí kysličníku uhličitého, o jakési jeho vypařování ze země nahoru. Kdyby to dokázaly, muselo by ustát na Zemi

jakékoli dýchání, a tyto bytosti by všechno, co má člověk na sobě bez fyzického dechu, tedy jeho éteričnost, vytáhly vzhůru, a spojením se s éteričností člověka, byly by pak s to samy se stát též bytostmi éterickými, zatímco jsou jen bytostmi astrálními. A tak - po zničení toho, co je tu dole lidského a zvířecího - byl by tu nahoře obal éterických andělských bytostí. To je tedy tím, oč usilují a v co doufají bytosti luciferské, když nastává březem, konec března. Doufají, že promění vlastně celou Zemi v tak jemný obal, v němž by pak mohly - jsouce zhuštěni éterickou přirozeností lidí - být činné po svém.

Kdyby ahrimanské bytosti dosáhly splnění svých nadějí, muselo by se všechno lidstvo ponenáhlu na Zemi rozplynout. Země by pojala člověka do sebe, takže nakonec by vznikla ze Země - to také je Ahrimanovým úmyslem - *jediná* velká bytost, v níž by byli všichni lidé jaksi rozpuštěni. Byli by spojeni s touto velikou jednotnou zemskou bytostí. A přechod k tomuto spojení s touto zemskou bytostí by záležel v tom, že by byl především člověk v celém svém organismu vždy podobnějším a podobnějším živoucímu vápnu. Spojoval by živoucí vápno se svým organismem a stále více by vápenštěl. Tím by svou podobu přetvořil a přeměnil tak, že by pak vypadal docela jinak, že by vypadal asi takto: sklerotizovaná postava s jakýmsi netopýřímí křídly a touto hlavou (t.j. ahrimansky utvářenou hlavou. Obrázky, které nakreslil Rudolf Steiner barevnými křídly na tabuli zde nemohou být reprodukovány). Tato podoba by pak byla právě s to se rozplynout ponenáhlu v pozemskosti, takže by se celá Země stala po způsobu ahrimanském jedinou zemsky-živoucí bytostí.

Kdyby naproti tomu na druhé straně mohly luciferské bytosti přitáhnout k sobě éteričnost člověka a tím se jaksi ze své astrality étericky zhutnit, tu by pak z nich povstalo éterickým způsobem něco, co by víceméně nemělo spodní části lidského organismu, co by však mělo i hořejší část přeměněnu, co by mělo např. především tělo jakoby utvořené ze zemských par, které by však bylo dotvořeno pouze po hrud', co by však zato mělo lidskou hlavu vystupňovanou až do ideálnosti. Ale nyní to zvláští: že by tato bytost měla křídla, jež by byla jakoby vytvořena z oblaků. Tato by se dopředu soustřeďovala v jakýsi zvětšený hrtan a po stranách v orgány ušní, v orgány sluchové, jež by s tímto hrtanem souvisely.

Nuže hled'te, to, co se tu dole tvoří, to jsem se pokusil znázornit v postavě Ahrimanově, který byl tam v kupoli vytvořen malířsky, a který je ze dřeva vytvořen plasticky v sousoší. V tomto sousoší jsem se pokusil znázornit také to, co by se vytvořilo v luciferičnosti ze zemských par a z vlnících se mraků, kdyby to mohlo pojmut do sebe éteričnost Země a vytvořit tak luciferskou podobu.

Tím však jsou vkresleny do samého pozemského života oba extrémny člověka. To, čím by se člověk stal, kdyby pojal do sebe vlivem Ahrimanovým živoucí vápno a splynul tak ponenáhlu se Zemí a rozplynul se v celé živé cítící zemské bytosti, je jedním extrémem. Druhý by spočíval v tom, čím by se člověk nutně musel stát, kdyby se podařilo bytostem luciferským provést to, co chtějí: totiž způsobit, aby zdola vystupovaly páry kysličníku uhličitého, takže by muselo ustát dýchání, a lidé by vymizeli jakožto fyzické lidstvo, jejichž éterická těla by se spojila s tím, co je tu nahoře jako astrální luciferská andělská bytost.

Zase si můžeme říci: nuže, to jsou jen naděje, to jsou jen iluze luciferských bytostí. Kdo upírá svůj duchovní pohled do světových dálav, ten nevidí snad v plujících oblacích, jak se praví v kuse Shakespearově "brzy velblouda, brzy něco jiného", nýbrž ten vidí s nastávajícím březnem v těchto plujících oblacích dynamicky usilující síly luciferských andělů, kteří zde chtějí vytvořit luciferskou sféru pozemskosti, kteří by chtěli takto oddálit lidský rod od Země.

Mezi těmito oběma extrémami se tedy člověk vznáší. Jejich uskutečněním chtějí jak ahrimanské tak luciferské bytosti lidstvo, jakým toto jako lidstvo přítomnosti je, vyhladit.

V bytí Země se však tyto různé vlivy určitým způsobem projevují. Leč je tomu zase tak, že to, v co doufají luciferské bytosti, bývá každým rokem pro vnější přírodu vždy opět zničeno; ale v člověku to přesto působí. A tak je tedy člověk silně vystaven jednak silám ahrimanským, jednak také vždy víc a více - neboť to pak trvá po celé léto - také bytostem luciferským.

Pro lidskou bytost, jakou tato nyní je, je tomu arciť tak, že je to pro dnešní lidský život děj zcela intimní, který může pozorovat jen člověk spirituálně vnímavý, jenž je s to opravdu spoluprožívat, co se děje během roku v kosmu. Avšak pro dřívější doby, ještě také pro pozdní atlantská údobí, mělo toto vše velký význam.

V dřívějších dobách zemského vývoje bylo např. lidské rozplodování vázáno na průběh roku. Tu nemohlo nastat početí jinak, nežli na jaře, kdy byly síly tak čilé, jak jsem vám to nyní vyprávěl, a tu nemohly nastat porody jinak, nežli ku konci roku. Tu byl život Země dobrým způsobem spjat s životem člověka.

Je však zásadou luciferských bytostí učinit na Zemi vše svobodným, a mezi věcmi, mezi pozemskými, více smyslovými realitami, které byly nyní bytostmi luciferskými emancipovány, osvobozeny, bylo právě početí a zrození. To, že se člověk může zrodit teď v každé roční době, bylo v dřívějších dobách způsobeno právě silou luciferskou, odpoutávající člověka od Země. Ta tkví takřka ve svobodě lidského plemene, moci se zrodit v kterékoliv roční době. V tom jsou skutečně obsaženy síly luciferské. O jiných vlivech, dnes ještě platných, chci pak promluvit příště. Chtěl jsem vám však vylíčit tento druh vlivů, abyste viděli, jak se to, o čem luciferské bytosti skutečně usilovaly v dobách dřívějších, až do jistého stupně splnilo, a že se to uplatňuje ještě i nyní právě ve zmíněné možnosti, že člověk může být zrozen v každé roční době. Tento by se jinak vždy rodil toliko v době zimní.

Naproti tomu vynakládají ahrimanské síly všechnu moc, kterou mají, k tomu, aby člověka zase připoutaly k Zemi, a jestliže luciferské bytosti měly tento velký vliv během dřívějšího života Země, jsou to v dnešní době vlastně bytosti ahrimanské, které mají vyhlídku, že dosáhnou alespoň částečně toho, o čem usilují, t.j. spojení člověka se Zemí takovým způsobem, aby bylo jeho celé smýšlení, jeho pojmání věcí, sloučeno s pozemskostí. ***Chtějí jej v každém směru učinit zcela materialistou, chtějí, aby člověk nedovedl nic jiného, než kolik z myšlenkových, z citivých sil atd., v něm vytvoří***

strávené potraviny. A tento vliv ahrimanských bytostí se uplatňuje obzvláště v naší době a bude stále čím dále tím silnější.

Vracíme-li se tedy průběhem věků nazpět, dospějeme až k tomu, čeho luciferské bytosti kdysi dosáhly a co zanechaly. Obrátíme-li pak perspektivu ke konci světa, pozorujeme pro lidstvo hrozivou vyhlídku, že ahrimanské bytosti, protože nemohou člověka v zemi rozpustit, přivedou jej alespoň k tomu, aby se v sobě zatvrdil, zešosáčtěl, zmaterializoval, takže vlastně již nic jiného nebude myslet a nic jiného cítit, než co v něm samočinně myslí a cítí látky.

Luciferské bytosti dosáhly pro věci, které jsem vylíčil, svého, řekl bych, přirozenost osvobozujícího účinku tenkrát, kdy člověk sám neměl ještě svobody. Svoboda nevznikla nějakým usnesením lidí nebo abstraktním způsobem, jak se to obyčejně popisuje, nýbrž tím, že takové přirozené věci, jako je rozdělení porodů, byly v lidském životě uvolněny. Z těchto přirozených věcí pak vůbec jaksi povstalo působení svobody. Již ve starších dobách bylo patrné, že je člověk schopen přivádět své potomky na svět v každé roční době, a to jej také potom duševně i duchovně proniklo pocitem svobody, volnosti. Tak se tedy věci mají. Tyto jsou mnohem závislejší na kosmu, než jak o tom obyčejně sníme.

Ale nyní, kdy se člověk vyšinul ke svobodě, má právě vlivem své svobody sprovodit ze světa hrozbu, že jej Ahriman připoutá k pozemským poměrům. Toto hrozivé nebezpečí stojí před ním jakožto vyhlídka do budoucnosti. A tu pak vidíme, jak se stalo něco objektivního ve vývoji Země, - jak došlo k **mystériu na Golgotě**.

Mystérium na Golgotě se muselo včlenit do vývojového dění Země jen jako jednou se uskutečnivší událost; leč tato událost, toto mystérium na Golgotě je jistým způsobem pro člověka každým rokem obnovováno. Kdo vyvíjí cit pro to, jak tu nahoře luciferství v parách kysličníku uhličitého chce zadusit fyzické lidstvo, jak tam dole ahrimanství v astrálním dešti chce oživit celou Zemi v jejích vápenných masách takovým způsobem, aby v nich člověk sklerotizoval, aby se v nich rozplynul, kdo toto prohlédá, pro toho povstane mezi luciferstvím a ahrimanstvím postava **Kristova**, postava od hmoty se odpoutávajícího Krista, který má u svých nohou Ahrimana, - který se vyvíjí z ahrimanství, - neohlížeje se na něj, přemáhaje jej, jak to zde bylo malířsky a plasticky znázorněno.

Týž vidí pak tohoto Krista, jak na druhé straně přemáhá také to, co chce odloučit od Země jen hořejší část člověka. Tu se mu ukazuje hlava postavy, která vítězí nad Ahrimanem, tu se mu ukazuje hlava Kristova s takovou fysiognomií, s takovým pohledem, s takovým výrazem obličeje, který svědčí o tom, že je tento pohled, že je tento výraz vybojováván z vyprchávacích sil Luciferových. Luciferská síla, vtažená do pozemskosti, postavená do pozemskosti, toť postava Kristova, jak se zjevuje každým rokem na jaře, jak si jej musíme představovat: stojícího na Zemi, která má být učiněna ahrimanskou, vítězího nad smrtí, vstávajícího z hrobu, pozvedajícího se vzhůru jakožto Zmrtvýchvstalý k proměnění, k proměnění, které se tu dostavuje převedením luciferství v pozemskou krásu Kristova obličeje.

A tak se mezi ahrimanstvím a luciferstvím zjevuje Kristus, ukazující se oku ve své podobě Zmrtvýchvstalého jakožto Velikonoční zjevení, a člověk vidí před sebou: zmrtvýchvstalého Krista, - nad ním se vznášející luciferské mocnosti, - majícího dole za základ mocnosti ahrimanské.

Tato světová imaginace se před námi objevuje jakožto imaginace Velikonoční, tak jako se před námi objevuje jako imaginace hluboké zimy, jako imaginace Vánoční, panna s dítětem, jako se objevuje před námi, jakožto imaginace konce září, imaginace Michaelova. Vidíte zároveň, jak bylo oprávněné vytvořit obraz Kristův takovým způsobem, jak byl vytvořen zde u nás, neboť tento se zrozuje před námi z kosmického dění v průběhu roku. Zde není nic libovolného. Tu je třeba si myslit každý pohled, každý rys v obličeji, každý splývající záhyb oděvu tak, že se nám tím projevuje, jak se staví obraz Kristův mezi obraz Luciferův a Ahrimanův jako něco, co má působit za zemského vývoje v člověku takovým způsobem, aby mohl být v době, kdy právě může nejvíce propadnout luciferským a ahrimanským mocnostem, t.j. v době velikonoční, v době jarní, těmto mocnostem vyrváván.

A pak je tomu tak, že na tomto Kristově obraze vidíme, jak na něm nemůže být uděláno nic v tom smyslu, jak je to dnes umělecky oblíbeno. Právě tehdy, chce-li člověk vyvinout v umění svou naprostou svobodu, neupoutává se otrocky ahrimansky ke hmotě a k modelu, nýbrž povznáší se volně do duchovních výšin a tvoří volně z duchovních výšin, co se tu volně tvořit dá, protože v duchovních výšinách může vládnout právě jen svoboda.

Potom je tomu tak, že člověk vytváří z modravě nafialovělých par, co je jakýmsi hrudním luciferským útvarem, co jakoby vychází z načervenalých mrakových forem a je jakousi složitou podobou, pozůstávající z křídel, hrtanu a uší, takže to pak může před nás předstoupit ve své plné realitě jako malířské vypočtení toho, čím tyto bytosti venku skutečně astrálně jsou a čím se tyto hrozí stát také étericky.

Jestliže si jen živě představíte toto v astralitě působící, o éteričnost usilující křídlo Luciferovo, tu shledáte - poněvadž tato křídla jsou hmatavá, - jak tato křídla, ohmatávající světové dálavy, působíce kolem dokola ve světových dálavách, vycit'ují ony všechny tajuplné síly, jež působí ve vesmíru. V luciferství je neustálé potulování, vlnivé poletování sem a tam, takže se tato křídla dohmatávají svými zvládnutými záhyby všech oněch tajemně se vlnících duchovních, spirituálních vlivů, co jich ve vesmíru je. A co je v těchto vlnách nahmatáno, to pak prochází útvarem uší do nitra bytosti Luciferovy a pokračuje tam. Bytost Luciferova uchopuje si útvarem uší, co křídly vyhmatává, a to se pak stává pomocí s nimi spojeného hrtanu tvůrčím slovem, jež žije a působí v živoucích formách.

Popatříte-li tedy na takovouto luciferskou bytost s jejími žlutavě-červenými útvary křídlo-ucho-hrtanovými, tu máte v ní to, co tu ve vesmíru působí, vyhmatávajíc křídly tajemství vesmíru, prožívajíc tato vesmírová tajemství svými dále do nitra působícími ušními útvary, vyslovujíc je v tomto s křídlem a uchem v jediný organický celek spojeném hrtanu.

Takto byl tedy Lucifer malířsky znázorněn nahoře v kupoli našeho prvního Goetheana, takto bude plasticky znázorněn v sousoší, které mělo a má tvořit střed Goetheana. V jeho středu mělo právě stát znázorněno v jistém smyslu Velikonoční tajemství. Uvažujeme-li pak dále o celé této věci, tu je nutno ji ještě nějakým způsobem doplnit. Neboť vše to, co můžeme takto vidět jakožto hrozivé luciferství a jakožto hrozivé ahrimanství, je též vnitřní podstatou sil přírodních, je také tím, kam chtějí přírodní síly směřovat v době jarní, jakož i více k létu, a čemu ozdravně čelí léčivý princip, vyzařující z bytosti Kristovy. Ale skutečně živého pocitu toho všeho bude moci být dosaženo teprve tehdy, až budeme mít architektonicky vytvořený celek, až to, co jsem nyní popisoval, bude zasazeno do přiměřené, vhodné architektoniky a plastiky, až bude nám kdysi v budoucnu umožněno předvést před tuto plastiku právě v době velikonoční také něco životně-dramatického, jehož hlavními představiteli by byli člověk a Rafael. Tu by se musela uprostřed této plastiky, uprostřed této architektoniky rozvíjet před námi mysterijní hra, jejímiž hlavními osobami by byli **člověk a Rafael** - Rafael s Merkurovou holí, Rafael se vším tím, co se k Merkurově holi pojí. V životně-uměleckém je obsaženo, čeho je zapotřebí, a není vlastně plastiky, není architektury, která by, je-li ve svém nitru kosmickou pravdou, nevyžadovala, aby se v prostoru, který má tuto architekturu, který má tuto plastiku, též něco uměleckého nedělo. A tak tedy vyžadovala by tato architektura, tato plastika v době velikonoční předvedení mysterijní hry, v níž je člověk poučován Rafaelem o tom, jak dalece činí síly ahrimanské a luciferské člověka nemocným, v níž by bylo znázorněno, jak dalece může být člověk poučen mocností Rafaelovou o tom, aby mohl prohlédnout, aby mohl poznat onen léčebný princip, onu velkou světovou **terapii**, žijící v principu Kristově. A kdyby toto vše mohlo být úplně provedeno - neboť k tomu bylo právě Goetheanum uzpůsobeno - kdyby to mohlo být uskutečněno, tu by to, co může z ahrimanských a luciferských tajemství pronikat k člověku, doznalo právě v době velikonoční jakéhosi svého korunování.

Nuže hleďte, poznáváme-li ahrimanství, jak toto působí ve vápně, jež z jara ožívá, jak je v něm snaha pojmout žádostivě do sebe kosmickou astralitu, tu poznáváme ve všem, co je solnaté, též síly léčivé. Tento rozdíl se neprojevuje v hrubých účincích, tento se projevuje v účincích léčivých. Tím, že studujeme žití a působení ahrimanských sil v zemských solných usazeninách, poznáváme také, že jsou v nich vytvářeny síly léčivé. Neboť to - vrátíme se k tomu ještě v příští úvaze - co je v jedné roční době zahrmanizováno, je v jiné roční době proměňováno zase v sílu léčivou. **A tak poznáváme-li, co se tajemně děje v přírodních produktech, co se děje v přírodních bytostech, poznáváme též, co je jejich léčivou mocí!** Podobně je tomu také s principem luciferským. Poznávající, co působí ve vypařujících se látkách, usilujících svým vypařováním nahoru, poznáváme též to, co působí jako léčivé síly zejména v uhličitanech. A jako jsem vám mohl říci, že je vlastně ve veškeré vodě obsaženo něco merkuriálního, něco rtuťnatého, tak také ve všem tom, co je kysličníkem uhličitým, je obsaženo něco sulfurického, fosforického.

Není kysličníku uhličitého, který by se skládal pouze, jak říká chemik, jen z jednoho atomu uhlíku a dvou atomů kyslíku; tohoto kysličníku uhličitého není. Ve všem, co jako kysličník uhličitý ve vydechovaném vzduchu např. sami vyrábíme, je

vždy také toto fosforické, sulfurické obsaženo. Tento kysličník uhličitý, CO₂, jeden atom uhlíku a dva atomy kyslíku, je jen abstraktem, je něčím, co vzniká v člověku jako výtvor jeho rozumu. Ve skutečnosti nenajdeme kysličníku uhličitého, který by neobsahoval - smím-li se tak vyjádřit - v neobyčejném zředění vždy též něco fosforického, sulfurického. A o toto fosforické, sulfurické, usilují právě luciferské bytosti v parách, stoupajících vzhůru.

A zase, v tomto zvláštním vzájemném vyrovnávání, které se uskutečňuje mezi sulfuričností, které se stává astrální, a vápnem, které se stává živoucím, se vytvářejí opětné síly, v nichž můžeme poznat léčivé působení.

A tak by se např. mezi mnohým jiným tomu, co je spjato s tajemstvím Velikonoc, co je obsaženo v této mysterijní hře za doby velikonoční - právě proto, že se to připojuje k tomu, co je zde vytvořeno plasticky a malířsky, - tak by se tomu, co ze způsobu léčebných účinků je zde podáváno průběhem roku těm, kdož to chtějí slyšet, dostalo jaksi bezprostředně uměleckým a náboženským způsobem vhodného závěru. Mohlo by to vskutku být korunováno tím, že by to bylo jaksi včleněno do celého průběhu dění v kosmu, do průběhu roku, že by bylo ve velikonočním kultu obsaženo něco, co by bylo vyjádřeno slovy: ***Vycit'ujeme Spasitele světa - cítíme toho, jenž chtěl přemoci zlo Země jakožto Spasitel.*** Neboť On byl - jak jsem již častěji o tom hovořil - velikým léčitelem vývoje lidstva. To by bylo zde pocít'ováno a jemu obětováno se vším tím, co je možno moudrostí nabýt o léčebných účincích. To by se mohlo včlenit do velikonočního tajemství, do velikonočního kultu, kdybychom jej skutečně prožívali způsobem, kdybychom jej slavili tak, aby se zcela samozřejmě včlenil do průběhu roku.

Mohl jsem vám zatím o tom, co přestupuje před člověka jako mohutná imaginace v době Michaelově a v době vánoční předvést jen obrazy. Avšak u toho, co se projevuje jako imaginace oproti tajemství velikonočnímu, kdy se takřka vůči přírodnímu duchovnímu působení objevuje vyšší duchovní život, vyvíjející se v okolí Kristově - mohl jsem vyličit, jak to může v pozemskosti vést bezprostředně k určitému kultu, jak to může však také pojmu do sebe to, co musí být v pozemskosti pěstováno a opatrováno na ozdravných, léčivých silách, jakož i poznání toho, co může lidský organismus zničit, lucifersky zničit. Ahriman člověka zatvrzuje, Lucifer jej chce dýcháním rozplynout, odpařit.

Ve všem tom jsou síly, působící ochuravění, onemocnění; všechno to, co proti tomu vzniká - řekl bych - působením velkého učitele Rafaela - to je vlastně Merkur v křesťanském názvosloví, jenž má podle křesťanského pojetí nést hůl Merkurovu - všechno to, čemu se lze na tomto poli pod vedením velkého učitele Rafaela naučit, to může dosáhnout své důstojné korunovace, jen tím, že to bude vtajeno, zasazeno do velikonočního kultu, do kultu, který může obsáhnout ještě více toho, než co jsme si dnes pověděli, a o čem vám chci něco povědět v úvaze příští.